Manvydas Vitkūnas,
Kęstutis Katalynas

Pilies gatvė 32–6

2013 m. vasario mėnesį ir po pertraukos gegužės mėnesį buvo tęsiami detalieji tyrimai Vilniaus senamiestyje, Pilies g. 32–6. Jų metu buvo atliktas antrasis patalpos viduje vykdomų detaliųjų tyrimų etapas. Iš istorinių šaltinių žinoma, kad XVI a. dabartinio namo Pilies g. 32 vietoje stovėjo mediniai ir mūriniai pastatai. 1591 m. pastatą Ašmenos pastalininkui Jonui Veličkai dovanojo Mikalojus Kristupas Radvila Našlaitėlis. J. Veličkai atitekęs sklypas ribojosi su 1557 m. sudegusios ir neatstatytos Apaštalo Evangelisto Šventojo Joano cerkvės teritorija. 1622 m. namą pirko Andrejus Erimovičius. Namą ne kartą niokojo gaisrai. Iki 1617 m. sklype stovėjęs namas 3 kartus degė ir vėl buvo atstatomas. Ypač jis nukentėjo nuo 1748 m. gaisro. Po XVIII a. rekonstrukcijos pastatas įgavo dabartinius tūrius. 1750–1756 m. jis priklausė miestiečiams Lechavičiams. XIX a. čia buvo filaretų lankoma kavinė „Viktorija“, dvi vyninės. XIX a. pabaigoje namą įsigijo miestietė Remerienė; pagal architekto Kiprijano Maculevičiaus projektą kiemo V dalyje įrengta nauja laiptinė. 1911 m. pagal architekto Antono Filipovičiaus-Duboviko projektą pakeistas pagrindinis namo fasadas: pirmo aukšto langai padidinti, perdarytos durų angos. Po II Pasaulinio karo pastatas atiteko Dailės fondui. Jame įrengtos dailininkų dirbtuvės ir butai.

Archeologiniai tyrimai patalpoje pradėti 2012 m. Iš pradžių buvo atlikti žvalgomieji tyrimai, siekiant išsiaiškinti, ar techniškai įmanomi rūsio įrengimo po patalpa darbai. Ištirtas 6,4 m^2 plotas patalpos PR dalyje, fiksuotas iki 2,3 m storio kultūrinis sluoksnis, sudarytas iš kelių horizontų. Viršutinė kultūrinio sluoksnio dalis (nuo 20 cm iki 1,9 m gylio) suformuota XVII a. pradžioje, supilant gruntą į sklype buvusią ūkinę duobę. Supiltiniame grunte rasta XIV–XV a. riba – XVII a. pradžia datuojamų ypačiųjų radinių. Ūkinės duobės kultūrinio sluoksnio apatinis horizontas su gausiais ypačiaisiais radiniais yra susiformavęs XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje. Aptikti keliolika tiglių, skirtų spalvotųjų metalų lydymui, leidžia manyti, jog tuo laikotarpiu sklypas priklausė amatininkui – juvelyrui (*ATL 2012 metais,* V., 2013, p. 520–524).

Archeologiniai tyrimai patalpoje vykdomi atskirais etapais. Ištyrus dalį patalpos, joje tvirtinami pamatai, tada tyrimai tęsiami kitoje patalpos dalyje. 2013 m. antras tyrimų etapas vykdytas patalpos Š dalyje. Bendras tyrimų plotas – 4,35 m^2. Iškart po nuimtomis medinėmis grindimis buvo aptiktas 18–41 cm storio supiltinis smėlio, maišyto su kalkių skiediniu, sluoksnis be radinių. Vietomis šis sluoksnis buvo susmukęs, susiformavusios iki 10 cm gylio įdubos užpildytos gelsvu smėliu. Tai buvo padaryta veikiausiai XX a. I pusėje, prieš klojant dabartines patalpos grindis. Po kalkių ir smėlio sluoksniu buvo fiksuotas 12–45 cm storio raudono molio sluoksnis be radinių. Panašu, kad tai yra patalpoje buvusios ir rekonstrukcijų metu suardytos molinės aslos likučiai. Aslos suardymas sietinas su 1911 m. vykdyta pastato rekonstrukcija, kai buvo perdaromos langų bei durų angos. Tikėtina, kad šios rekonstrukcijos metu buvo pažemintas ir grindų lygis, senoji asla suardyta, o jos likučiai paskleisti lyginant grunto paviršių. Geriausiai išlikę molio aslos fragmentai (1 pav.) fiksuoti palei langą, kv. 1A–B. Suplūkto molio (aslos) sluoksnio storis siekė 20–25 cm. Išliko daugmaž 2 m ilgio, iki 35 cm pločio (nuo išorinės pastato sienos link

1 pav. Š sienelė, kv.1A–B. Virš pamatų matyti molinės aslos likučiai. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 1. N wall. Square 1A–B. The remains of the hard–packed clay floor are visible above the foundation.

3 pav. Metaliniai dirbiniai. K. Katalyno nuotr.

Fig. 3. Metal artefacts.

patalpos vidaus) aslos fragmentas. Vietomis į aslą jos įrengimo metu įdėtos plytos. Ankstesnių rekonstrukcijų metu asla nebuvo suardyta tik todėl, kad šioje vietoje po asla buvo praplatintas akmeninis pamatas. Archeologinių tyrimų metu šis aslos fragmentas išsaugotas.

Kv. 2C, 20 cm gylyje iškart po kalkių ir smėlio sluoksniu atidengtas 13–15 cm storio tamsiai pilkos žemės sluoksnis su degėsiais, iki 15 cm skersmens akmenimis. Tas pats sluoksnis atidengtas ir giliau, po piltinio molio (aslos likučių) sluoksniu beveik visame tirtame plote (išskyrus tirto ploto Š pakraštį palei langą), iki 60 cm gylio. Sluoksnio storis 5–21 cm. Jame aptikta XV–XVII a. datuojamų buitinės keramikos šukių ir sieninio bei puodyninio koklio fragmentų (2 pav.), taip pat pavienių gyvūnų kaulų.

Atskirose tirto ploto vietose 36–60 cm gylyje atidengtas 6–18 cm storio molio su smėlio priemaišomis sluoksnis be radinių. 42–81 cm gylyje visame patalpos plote atkastas įvairaus storio (nuo 15 cm iki net 1,08 m) tamsiai pilkos žemės sluoksnis su buitinės keramikos šukėmis, pavieniais metaliniais dirbiniais (3 pav.) – geležiniu virbu, geležiniu kabliuku, geležine kaltine vinimi, sagties (?) adata bei geležiniu cilindrinės spynos raktu. Radiniai datuojami XV–XVII a. Šiame sluoksnyje taip pat rasta gyvulių kaulų ir pavienių žmonių kaulų, kurie veikiausiai pateko iš 1557 m. uždarytų Šv. Joano Evangelisto ir Šv. Michailo cerkvių kapinių, kurios buvo intensyviai ardomos XVII a. I pusėje, jų teritorijoje ir greta statant pastatus.

Tiriamo ploto V dalyje, kv. 1–2B–C 63 cm gylyje fiksuotas permaišytas 57–93 cm storio pilkšvai rudos priemolingos žemės sluoksnis su buitinės keramikos šukėmis, puodyninio ir sieninio koklių fragmentais, pavieniais metaliniais dirbiniais (4 pav.) – geležiniu kabliu, neaiš-

kaus geležinio dirbinio įkote ir iš vario lydinio pagaminto apkalo dalimi. Radiniai datuojami XV–XVII a. Šiame sluoksnyje taip pat rasta gyvulių kaulų ir pavienių žmonių kaulų. Abu apatiniai kultūrinio sluoksnio horizontai savo grunto struktūra skiriasi, tačiau yra vienalaikiai. Tai liudija ir chronologiškai tapatūs radiniai (abiejuose permaišytuose sluoksniuose aptikta XVII a. keramika su prisimaišiusiomis pavienėmis XV–XVI a. keramikos šukėmis bei pavieniai žmonių kaulai), ir sluoksnių stratigrafija bei tarpusavio santykis. Abu sluoksniai yra iš esmės tame pačiame gylyje, tik skirtingose tirto ploto pusėse. Tamsiai pilkas priesmėlingas sluoksnis buvo labiau ryškus, storesnis arčiau R sienos, o priemolingas sluoksnis – arčiau patalpos V ir Š sienų. Abiem atvejais šie sluoksniai patenka ir po pamatais. Taigi, šie maišyti piltiniai sluoksniai susiformavo dar prieš pradedant statybas, o jų metu dar labiau sujaukti. 1,62–1,86 m gylyje visame patalpos plote atidengtas nejudintas smulkių frakcijų žvyras su smėliu.

Tarp aptiktų radinių vyravo storasienė oksidacinėje arba redukcinėje aplinkoje degta buitinė keramika (daugiausia puodai) su gausiomis stambių frakcijų priemaišomis, datuojama XV–XVII a. Rastos kelios juodosios keramikos šukės. Taip pat itin mažai koklių. Aptikta XV a. datuojamų puodyninių koklių ir XVI a. pabaigos – XVII a. vidurio plokštinių koklių fragmentų. Taip pat aptikti 8 metaliniai dirbiniai. Tyrimų vietoje nerasta jokių XVIII–XIX a. datuojamų radinių. Tikėtina, kad šio laikotarpio keramikos fragmentų ir kitokių buitinių šiukšlių patalpoje turėjo būti, tačiau prieš tvarkant patalpą, įrengiant joje medines grindis, viskas buvo iškasta iki pat XVII a. susiformavusio sluoksnio.

2 pav. Buitinės keramikos ir koklių fragmentai. K. Katalyno nuotr.

Fig. 2. Fragments of household pottery and stove tiles.

Perkasos V, Š ir R sienelėse atidengti pastato (Pilies g. 32) pamatai. Išorinių pastato sienų (Š bei R) ir vidinės, tarp dviejų namo patalpų esančios V sienos pamatai skiriasi. Š (1 pav.) ir R sienų pamatų rišimui naudotas tik molis. V (vidinės) sienos pamatui rišti panaudotas ne tik molis, bet ir kalkių skiedinys. Pamatai daugmaž 1 m aukščio, labai netvarkingai sukloti iš įvairaus dydžio akmenų (absoliuti jų dauguma neskaldyti). Taip pat pamate naudotos raudono molio plytos, kurių sienelių dydis 13x6, 11x6, 14x6, 15x7,5 cm. Plytos ir jų fragmentai, naudoti pamatų įrengimui, yra antrinio panaudojimo.

Pamatai kloti gana netvarkingai, tik bandyta suformuoti bent iš dalies taisyklingas akmenų eiles, ant kurių buvo drėbiamas molio arba kalkių (V siena) skiedinys, o aukščiau dažniausiai klojama plytų ir jų duženų arba akmenų eilė. V (vidinė) siena nebuvo surišta su Š (išorine) siena. Tarp šių sienų patalpos ŠV kampe buvo 1,5–2 cm pločio tarpas.

Baigus antrojo etapo tyrimus, buvo sustiprinti atidengti pamatai. Ištirtas plotas neužpiltas gruntu, nes po patalpa ketinama įrengti rūsį. Tyrimai patalpoje bus tęsiami.

Pilies St. 32–6

In 2013, the excavation begun in 2012 at Pilies St. 32–6, Vilnius, continued inside a second room (total area excavated in 2013: 4.35 m^2). A cultural layer, up to 1.8 m thick and consisting of several horizons, was recorded. Immediately below the floor was unearthed a 15–38 cm thick layer of lime mortar and sand created during the building's reconstruction in the early 20th century. The remains of a hard–packed earth floor up to 20 cm thick were discovered along the N wall (Fig. 1). In the remaining part of the excavated area, this floor had been destroyed during earlier renovations, only its debris being found. Throughout the excavated area, mixed cultural layer horizons with 15th–17th centuries finds: household pottery sherds, isolated 15th–16th centuries potsherds, animal bones, and isolated human bones, were recorded from a depth of 20–45 cm to 1,2–1,8 cm. The human bones probably found their way into the excavated area with soil from the cemetery of the Orthodox Church of St John the Evangelist and St Michael, which was closed in 1557 and intensively destroyed in the first half of the 17th century. The absolute majority of the finds were sherds of 15th–17th centuries unglazed household pottery (pots) (Fig. 2). Several stove tile fragments and metal artefacts were also found (Fig. 3). That the room's wall foundations were not laid at the same time is shown by the various methods used in their construction. The exterior N and E wall foundations were created from stones, bricks, and brick fragments bound with clay mortar while the interior (W) wall's foundation was bound with lime mortar and was not mechanically tied to the exterior (N) wall.

Pavel Vutkin

Karmelitų gatvė 4

2013 m. Vilniuje, Karmelitų g. 4 bute 13 atlikti archeologiniai tyrimai, nes buto savininkė planuoja įrengti rūsį. Kadangi šis pastatas (kaip ir visas likęs sklypas) anksčiau archeologų netyrinėtas, pirmiausia čia atlikti žvalgomieji tyrimai, norint išsiaiškinti rūsio įrengimo galimybę. Jų metu ištirtas vienas 4 m^2 dydžio šurfas.

Karmelitų g. 4 yra Vilniaus senamiesčio P dalyje – priklauso senamiesčio 52 kvartalui. Šis kvartalas trikampio formos, iš R pusės ribojamas Arklių gatvės, iš Š–V pusės – Karmelitų